

ชุมชนมุสลิมมลายูแกว่นิมิตรกับการรักษาอัตลักษณ์ทางด้านภาษามลายู

Kaewnimit Malay Muslim Community and Malay Language Identity Maintenance

ชัยวัฒน์ มีสันฐาน^{1*}

Chaiwat Meesanthan^{1*}

Received: 5 February 2025

Revised: 10 April 2025

Accepted: 23 April 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสถานการณ์การใช้ภาษามลายูถิ่นปาตานีในชุมชนแกว่นิมิตร อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี และ 2) ศึกษาแนวทางการอนุรักษ์ภาษาดังกล่าวในบริบทของชาวมลายูที่อยู่นอกถิ่นกำเนิดดั้งเดิม งานวิจัยใช้ระเบียบวิธีเชิงคุณภาพโดยเก็บข้อมูลจากเอกสารทุติยภูมิ การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นชาวมลายูในชุมชนแกว่นิมิตร แบ่งตามช่วงอายุ 3 กลุ่ม ได้แก่ เยาวชน (18-30 ปี), วัยกลางคน (31-45 ปี) และกลุ่มผู้ใหญ่ (46-59 ปี) รวม 12 คน เพื่อเปรียบเทียบการใช้ภาษาระหว่างรุ่น ข้อมูลที่ได้ถูกวิเคราะห์โดยใช้แนวคิด “คนพลัดถิ่น” (Diaspora) ของ Cohen และแนวคิด “การรักษาภาษา” (Language Maintenance) ของ Janet Holmes เพื่อเข้าใจบทบาทของครอบครัว ชุมชน ศาสนา และการศึกษาในการรักษาอัตลักษณ์ทางภาษาของชาวมลายูพลัดถิ่นในภาคกลาง ผลการวิจัยพบว่า แม้จะอยู่ท่ามกลางอิทธิพลของภาษาไทยในระบบการศึกษาและสังคมเมือง แต่ชาวมลายูในชุมชนแกว่นิมิตรยังคงธำรงการใช้ภาษามลายูไว้ได้อย่างเข้มแข็ง โดยเฉพาะในบริบทครอบครัว พิธีกรรมทางศาสนา และการเรียนการสอนในโรงเรียนศาสนา (โรงเรียนแขก) ซึ่งใช้มัสยิดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ การธำรงภาษามลายูถิ่นปาตานีในชุมชนนี้จึงสะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ภายใต้สภาพแวดล้อมของความเปราะบางและวัฒนธรรมกระแสหลัก

คำสำคัญ: มลายูบางกอก, การรักษาอัตลักษณ์, ภาษามลายู

Abstract

This study aimed to: (1) examine the current usage of the Patani Malay language within the Kaewnimit community, Khlong Luang District, Pathum Thani Province; and (2) explore strategies for preserving the language among Malays living outside their ancestral homeland.

¹ รองศาสตราจารย์, สาขาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา, คณะศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

¹ Associate Professor (Southeast Asian Studies), Faculty of Liberal Arts, Thammasat University

* Corresponding author: Chaiwat Meesanthan, Email: chaiwat.m@arts.tu.ac.th

Employing qualitative research methods, data were collected through secondary document analysis, participatory and non-participatory observations, and in-depth interviews with 12 participants from the Kaewnimit community, stratified into three age groups: youth (18-30 years), middle-aged adults (31-45 years), and older adults (46-59 years). The data were analyzed using Robin Cohen's concept of "diaspora" and Janet Holmes's framework of "language maintenance," focusing on the roles of family, community, religion, and education in sustaining the linguistic identity of the Malay diaspora in Thailand's central region. The findings indicate that, despite the pervasive influence of the Thai language within the formal education system and broader urban society, members of the Kaewnimit community continue to maintain strong usage of Patani Malay, particularly within family settings, religious rituals, and Islamic educational institutions (known locally as Khaek schools), which use mosques as centers for learning. The preservation of Patani Malay in this community thus illustrates the ongoing construction and resilience of ethnic identity within a diasporic and culturally assimilative environment.

Keywords: Bangkok Malay, Identity Maintenance, Malay Language

บทนำ

ด้วยประชากรหลากหลายเชื้อชาติที่มีหลักความเชื่อทางศาสนาที่แตกต่างกัน ในบรรดาเชื้อชาติต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ภายในพื้นที่ของประเทศไทยนั้น คนเชื้อสายมลายูนับว่าเป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญต่อสังคมไทยเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะบริเวณภาคใต้และภาคกลาง ซึ่งคนกลุ่มนี้มีวัฒนธรรมและแบบแผนการดำเนินชีวิตที่ค่อนข้างแตกต่างกับชาวไทยพุทธที่เป็นประชากรหลักของประเทศ ไม่ว่าจะเป็นการพูดภาษามลายู หรือการนับถือศาสนาอิสลาม เป็นต้น ชาวมลายูและชาวไทยดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างกันมาแต่ช้านานตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน ซึ่งความสัมพันธ์ที่ได้กล่าวไปนั้นตั้งอยู่บนพื้นฐานของการค้าขายและการทำสงคราม จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์พบว่าได้มีการตั้งถิ่นฐานของชุมชนชาวมลายูภายในพื้นที่กรุงศรีอยุธยาเพื่อทำการค้าขาย นอกจากความสัมพันธ์ที่แลกเปลี่ยนกันด้วยเงินตราแล้ว ทั้งสองชนชาติยังได้มีการสู้รบกันอยู่เนื่อง ๆ ในอดีต โดยเฉพาะในช่วงรัชสมัย

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกที่มีการกวาดต้อนชาวปัตตานีขึ้นมายังภาคกลางของไทย (Chaiwat, 2016) ทั้งนี้ก็เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการก่อกบฏเกิดขึ้นอีกในปัตตานี การนำเชลยศึกขึ้นมาในคราวนั้นเปรียบได้ดังจุดเริ่มต้นของการตั้งชุมชนใหญ่และการกระจายตัวของคนมลายูในพื้นที่ภาคกลางของประเทศไทย (Chaiwat, 2016) เมื่อชาวมลายูเข้ามายังดินแดนใหม่พวกเขาได้นำอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมติดมาด้วยไม่ว่าจะเป็น ภาษา การแต่งกาย และความเชื่อทางศาสนา แต่เมื่อเวลาผ่านไปกลุ่มของชาวมลายูจำเป็นที่จะต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ผ่านการเปิดรับอัตลักษณ์ความเป็นไทยเข้ามา ซึ่งการเปิดรับดังกล่าวอาจจะเกิดทั้งจากความต้องการของชาวมลายูในแง่ของความสะดวกสบายในการดำเนินชีวิตผ่านการใช้ภาษาไทยกลางในการสื่อสารกับกลุ่มคนส่วนใหญ่หรือกลไกจากทางรัฐที่บีบบังคับให้ชาวมลายูต้องยอมรับให้อัตลักษณ์ความเป็นไทยเข้ามาอยู่ในวิถีการดำเนินชีวิตของตน ทั้งนี้การยอมรับอัตลักษณ์อื่นเข้ามาโดยไม่มีการ

กำหนดแนวทางในการรักษาอัตลักษณ์เดิมไว้ ก็อาจนำมาสู่การสูญเสียองค์ประกอบทางด้านวัฒนธรรมเมื่อเวลาผ่านไปโดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านภาษา ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ชาวมลายูมีการสร้างกลไกเพื่อป้องกันไม่ให้อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มตนสูญหายไปตามกาลเวลา แต่อย่างไรก็ตามกลไกดังกล่าวก็ไม่ได้ประสบความสำเร็จอยู่ร่ำไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมและปัจจัยต่าง ๆ ที่เป็นตัวกำหนด(Cohen, 1996; Holmes, 1993)

ในปัจจุบันมีเพียงไม่กี่ชุมชนในภาคกลางที่ยังคงสามารถรักษาการใช้ภาษามลายูให้คงอยู่ไว้ได้ โดยชุมชนแกวนิมิตรเป็นหนึ่งในชุมชนที่ว่ำนั้น ชุมชนแกวนิมิตรตั้งอยู่ที่บริเวณคลองหนึ่ง อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ประชากรส่วนใหญ่ภายในชุมชนเป็นชาวไทยเชื้อสายมลายูที่ยังคงสามารถรักษาอัตลักษณ์ทางด้านภาษาไว้อย่างเหนียวแน่นผ่านการใช้ภาษามลายูเพื่อสื่อสารกันภายในครัวเรือนและชุมชน บรรพบุรุษของชุมชนแกวนิมิตรย้ายถิ่นฐานมาจากชุมชนสวนพริกไทย ซึ่งเปรียบได้ดังชุมชนศูนย์กลางในการกระจายครัวเรือนของชาวมลายูในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี

จากการสำรวจภาคสนามและการสังเกตของผู้วิจัยพบว่า ปัจจุบันมีเด็กในชุมชนแกวนิมิตรน้อยมากที่สามารถพูดภาษามลายูถิ่นปาดานีได้เหมือนเช่นบรรพบุรุษของตน ความรู้ในภาษาดังกล่าวเริ่มลดลงอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งอาจเนื่องมาจากลักษณะของหน้าที่การงาน ความจำเป็นในการใช้ภาษาไทยในชีวิตประจำวัน อิทธิพลของภาษาอื่นรวมถึงระบบการศึกษาที่เน้นการเรียนรู้ด้วยภาษาไทยเป็นหลักในโรงเรียน

อย่างไรก็ตามในชุมชนยังมีผู้สูงอายุที่มีอายุเกิน 40 ปีขึ้นไป และเด็กก่อนวัยเรียนบางส่วนที่ยังคงใช้ภาษามลายูถิ่นปาดานีในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ยังมีการสอนภาษามลายูในชุมชน ทั้งในกลุ่มเด็กและผู้ใหญ่ เพื่อป้องกันไม่ให้ภาษาของบรรพบุรุษสูญหายไป แต่หากปราศจากการ

กระตุ้นและสนับสนุนจากทั้งครอบครัว ผู้นำชุมชน และโรงเรียน ภาษาดังกล่าวก็อาจเลือนหายไปโดยไม่ช้า งานวิจัยนี้จึงสนใจที่จะทำการศึกษาวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษามลายูถิ่นปาดานีของชุมชนแกวนิมิตร จังหวัดปทุมธานี เพื่อที่จะก่อให้เกิดการสร้าง ความสมานฉันท์ในชุมชน มีการอนุรักษ์และหวงแหนภาษาดั้งเดิมมลายูปาดานีมากยิ่งขึ้น และช่วยกันฟื้นฟูให้คงอยู่สืบไป สิ่งที่น่าสนใจคือ เรายังมีผู้นำชุมชนที่เป็นคนของประชาชน มีอิทธิพลที่เป็นผู้นำของมัสยิดที่มีแนวคิดเดียวกันคือ ต้องการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาดั้งเดิมเหล่านี้เอาไว้ ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่าจำเป็นอย่างยิ่งที่เราจะต้องสร้างความเข้าใจและความตระหนักให้เกิดขึ้นภายในจิตใจของชาวบ้าน สร้างจิตสำนึก สาธารณะให้พวกเขาารู้จักหวงแหนสิ่งที่สำคัญที่ตนมีอยู่ไม่ให้เลือนหายไป เพื่อที่จะเก็บร่องรอยแห่ง ความทรงจำทางประวัติศาสตร์ของมุสลิมมลายูที่สร้างความ เป็นชาติพันธุ์มลายูมายาวนาน ซึ่งผล การศึกษาครั้งนี้เชื่อว่าชุมชนมลายูชุมชนแกวนิมิตร จะสามารถธำรงอัตลักษณ์ภาษามลายูถิ่นปาดานีไว้ได้ แม้กาลเวลาจะเปลี่ยนไปหรือมีกระแสอิทธิพลของภาษาอื่นเข้ามา ก็ไม่สามารถกัดเซาะหรือทำลายลงได้หากทุกคนยังตระหนักและให้ความสำคัญแต่ถ้าทุกคนละเลยหรือ เมินเฉยก็จะทำให้วิถีชีวิตที่ดีงามของชุมชนเล็ก ๆ ถูกลืมหายไป ดังนั้นทุกคนในชุมชนจึงต้องร่วมมือกันอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษา เนกเช่น ที่บรรพบุรุษได้รักษาเอาไว้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์การใช้ภาษามลายูถิ่นปาดานีของชาวมลายูในชุมชนแกวนิมิตร อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี
2. เพื่อศึกษาแนวทางการอนุรักษ์ภาษามลายูถิ่นปาดานีของชุมชนแกวนิมิตร อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

วิธีการศึกษา

งานวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีการศึกษาในรูปแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยอาศัยผ่านข้อมูลทุติยภูมิซึ่งสามารถศึกษาข้อมูลผ่านหนังสือ งานวิจัย หรือบทความต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง (Documentary Studies) ประกอบการศึกษาข้อมูลชั้นปฐมภูมิจากการลงพื้นที่ภาคสนาม (Field Studies) อีกทั้งการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วมจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผ่านชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชน หรือผู้ที่มีความรู้ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนแกว้นิมิตร อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี หลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูล นำข้อมูลมาจำแนกจัดหมวดหมู่และนำข้อมูลมาวิเคราะห์ผ่านแนวคิดคนพลัดถิ่น แนวคิดการธำรงรักษาภาษา และแนวคิดทฤษฎีทัศนคติของบุคคลที่มีต่อภาษา ตลอดจนเชื่อมโยงความสัมพันธ์และความสอดคล้องของข้อมูลที่ได้ในแต่ละประเด็นของวัตถุประสงค์ของการวิจัยและนำมาเสนอผ่านวิธีการอธิบายเชิงพรรณนาเพื่อตอบวัตถุประสงค์ให้ครบถ้วนและสมบูรณ์ในการนำเสนอผลการศึกษา โดยระเบียบวิธีวิจัยของบทความนี้มีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

1. กำหนดกลุ่มเป้าหมายหรือผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มเป้าหมายในการศึกษาครั้งนี้เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการให้ข้อมูลและสะท้อนมุมมองเกี่ยวกับการใช้และการธำรงภาษามลายูในชุมชน ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงลึกที่มีส่วนสำคัญต่อการตอบโจทย์คำถามวิจัยและบรรลุวัตถุประสงค์ของการศึกษา ผู้วิจัยได้คัดเลือกกลุ่มเป้าหมายจากชุมชนแกว้นิมิตร ตำบลคลองหนึ่ง อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี รวมจำนวนทั้งสิ้น 12 คน โดยแบ่งออกเป็น 3 ช่วงอายุ ได้แก่ กลุ่มเยาวชน (อายุ 18-30 ปี) จำนวน 4 คน กลุ่มวัยกลางคน (อายุ 31-45 ปี) จำนวน 4 คน และกลุ่มผู้ใหญ่วัยปลาย (อายุ 46-59 ปี) จำนวน 4 คน การจำแนกกลุ่มตาม

ช่วงอายุนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการใช้ภาษามลายูในแต่ละช่วงวัย และวิเคราะห์แนวโน้มของการสืบทอดภาษามลายูในอนาคต ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้แจ้งให้กลุ่มเป้าหมายทราบถึงการเก็บรักษาข้อมูลส่วนบุคคล โดยข้อมูลทั้งหมดจะถูกนำเสนอในภาพรวมเท่านั้น และจะไม่มีเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลต่อสาธารณะแต่อย่างใด ผู้ที่มีสิทธิ์เข้าถึงข้อมูลจะจำกัดเฉพาะผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับงานวิจัย และคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สาขาสังคมศาสตร์ เท่านั้น

2. วิธีการรวบรวมข้อมูล

2.1 การศึกษาวิจัยเอกสารเป็นการศึกษารวบรวมข้อมูลเอกสารจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) ที่เกี่ยวข้องกับชาวบ้านในชุมชนมลายูในภาคกลางของประเทศไทย ทั้งข้อมูลจากหนังสือ บทความ เอกสาร วิทยานิพนธ์ และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ของชาวมลายูมุสลิมในประเทศไทย และการดำรงความเป็นมลายูท่ามกลางสังคมไทย ซึ่งครอบคลุมเอกสารที่ตีพิมพ์ในช่วงปี พ.ศ. 2550-2566

2.2 การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อทำการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมโดยการอยู่อาศัยในชุมชนแกว้นิมิตรเป็นระยะเวลาหนึ่ง โดยมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน เช่น การละหมาดร่วมกับชาวบ้านในมัสยิด การเข้าร่วมงานประจำปีของมัสยิด การร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนภาษามลายูสำหรับเด็กในโรงเรียนศาสนา ตลอดจนการสนทนาและแลกเปลี่ยนกับผู้นำชุมชน ผู้อาวุโส และเยาวชนในชีวิตประจำวัน การมีส่วนร่วมเหล่านี้ช่วยให้ผู้วิจัยสามารถเข้าใจวิถีชีวิตและบริบทของการใช้ภาษามลายูในสถานการณ์จริง อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นถึงกลไกของการธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางภาษาในชุมชนได้อย่างใกล้ชิดและลึกซึ้ง

2.3 การสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์จากชาวมลายูในชุมชนแก้วนิมิตร อำเภอดงหลวง จังหวัดปทุมธานี โดยแบ่งประเด็นของการสัมภาษณ์ออกเป็น 3 ส่วน คือ

(1) ภูมิหลังประวัติศาสตร์ความเป็นมาเกี่ยวกับชาวมลายูในชุมชนแก้วนิมิตร อำเภอดงหลวง จังหวัดปทุมธานี

(2) บริบทอัตลักษณ์ วิธีการสืบทอดภาษามลายูที่ดำเนินมาอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลานานและชัดเจน

(3) วิธีการปรับตัว ดำรงชีวิตประจำวันของชาวมลายูมุสลิม ท่ามกลางความแตกต่างทางสังคมและวัฒนธรรมในสังคมไทย

2.4 ระยะเวลาการศึกษา งานวิจัยนี้ดำเนินการศึกษาระหว่างวันที่ 1 กรกฎาคม 2566 - 30 มิถุนายน 2567

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย

1) แบบบันทึกการสังเกต (Observation Record Forms) เพื่อใช้จดบันทึกข้อมูลจากการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน 2) แนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview Guides) ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 หมวดหลัก ได้แก่ (1) ประวัติศาสตร์และภูมิหลังของชุมชน (2) การใช้ภาษามลายูในชีวิตประจำวันและการถ่ายทอดภาษาระหว่างรุ่น และ (3) แนวทางและทัศนคติในการอนุรักษ์ภาษามลายูในชุมชน โดยแนวคำถามถูกออกแบบให้มีความยืดหยุ่นเพื่อให้สามารถซักถามเพิ่มเติมในประเด็นที่ผู้ให้ข้อมูลเน้นย้ำหรือมีความลึกซึ้งเป็นพิเศษ 3) บันทึกภาคสนาม (Field Notes) เพื่อใช้จดบันทึกบริบท แรงจูงใจ และปฏิกิริยาของผู้ให้ข้อมูลในระหว่างกระบวนการวิจัย

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการในลักษณะการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

โดยผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากเอกสาร การสังเกต และการสัมภาษณ์เชิงลึกมาทำการจำแนกจัดหมวดหมู่ และสังเคราะห์เชิงความหมายโดยใช้การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Inductive Analysis) เพื่อให้เกิดการสร้างข้อค้นพบจากประสบการณ์ตรงของผู้ให้ข้อมูล และตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูลกับแนวคิดทางทฤษฎี ได้แก่ แนวคิด “คนพลัดถิ่น” ของ Robin Cohen และแนวคิด “การธำรงภาษา” (Language Maintenance) ของ Holmes (1993) รวมถึงแนวคิดเรื่องทัศนคติทางภาษาของ Fishman (1972) เพื่อเชื่อมโยงปรากฏการณ์ภายในชุมชนเข้ากับกรอบแนวคิดทางสังคมศาสตร์และภาษาศาสตร์มานุษยวิทยาอย่างมีระบบ

ทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยนี้ได้นำแนวคิดเรื่อง “คนพลัดถิ่น” และ “Language Maintenance” มาเป็นเครื่องมือในการศึกษา Cohen (1996) ได้นิยามความหมายของคนพลัดถิ่น หมายถึง กลุ่มคน หรือชุมชนข้ามพรมแดนรัฐ-ชาติ มีลักษณะสำคัญที่ไม่จำเป็นต้องมีครบทุกประการ ดังนี้ 1) กระจายตัว อาศัยอยู่นอกมาตุภูมิตั้งแต่สองแห่งหรือสองประเทศขึ้นไป 2) เหตุผลของการกระจายนี้อาจมาจากการบังคับ การแสวงหางานทำ การค้า หรือนโยบายของเจ้าอาณานิคม 3) มีความทรงจำร่วมกับถิ่นกำเนิด 4) มีอุดมคติและพันธะร่วมในการรักษา พื้นฟู สร้างความปลอดภัย ความมั่งคั่งแก่ดินแดน มาตุภูมิ 5) มีสำนึกร่วมและกระบวนการเคลื่อนไหวเพื่อกลับไปยังมาตุภูมิ 6) มีสำนึกความเป็นชาติพันธุ์ที่เข้มข้น และสำนึกดังกล่าวได้รับการรักษาไว้ 7) มีความสัมพันธ์ไม่ราบรื่นกับสังคมของประเทศที่ตนอาศัยอยู่ในปัจจุบัน 8) มีความเห็นอกเห็นใจ และมีความเป็นปึกแผ่นกับคนพลัดถิ่นชาติพันธุ์เดียวกัน และ 9) มีความอดทนต่อความต่างทางเชื้อชาติและวัฒนธรรมในประเทศที่พัก แนวคิดคน

พลัดถิ่นนี้ นำมาศึกษาว่าชาวมลายูพลัดถิ่น ซึ่งอาศัยอยู่ในชุมชนมลายูแกัวนิมิตร จังหวัดปทุมธานี ตกอยู่ในสถานะคนพลัดถิ่นหรือไม่? ถ้าหากเข้าข่ายของการเป็นผู้พลัดถิ่น ชาวมลายูเหล่านั้นมีความเปลี่ยนแปลงหรือความรู้สึกนึกคิดกับสภาวะดังกล่าวอย่างไร และการที่ตกอยู่ในขอบเขตของคนพลัดถิ่น มีความคิดหวงแหนกับภาษาดั้งเดิมของตนเองอย่างไร รวมถึงต้องการศึกษาข้อมูลเจาะจงในประเด็นการอนุรักษ์ภาษามลายูถิ่นปาตานีในฐานะผู้อยู่ต่างแดนหรือคนพลัดถิ่นแต่ยังคงไว้ซึ่งการใช้ภาษามลายูถิ่นปาตานีอย่างไร

เนื่องจากชาวมลายูเหล่านั้นพลัดถิ่นด้วยเงื่อนไขทางประวัติศาสตร์ว่าด้วยการทำสงคราม จึงทำให้ผู้วิจัยเล็งเห็นว่าแนวคิดคนพลัดถิ่นดังกล่าวนี้ สามารถนำไปวิเคราะห์เพิ่มเติมเกี่ยวกับการปรับตัว การเปลี่ยนแปลง และการอนุรักษ์ภาษามลายูถิ่นปาตานีของชาวมลายูพลัดถิ่นให้ยังคงไว้ซึ่งความเป็นอัตลักษณ์ของตนเอง

ส่วนแนวคิด Language Maintenance ของ Holmes (1993) กล่าวถึงปัจจัยที่สนับสนุนต่อการธำรงรักษาภาษาไว้ 8 ประการ ดังนี้ 1) การมีปฏิสัมพันธ์ในสังคมระหว่างผู้คนในชุมชน 2) ภาษาที่ใช้ในครัวเรือน 3) ทักษะที่ดีต่อภาษาของตนเอง และการให้คุณค่าที่ดีแก่ชาติพันธุ์ของตน 4) การที่ผู้พูดภาษาเดียวกันสร้างบ้านอยู่ในบริเวณเดียวกัน ติดกัน 5) การไม่แต่งงานข้ามกลุ่มชาติพันธุ์ 6) การสนับสนุนภาษาที่ใช้ในชุมชนจากโรงเรียน 7) ภาษาที่ใช้ในศาสนาหรือพิธีกรรมต่าง ๆ และ 8) มุมมองเชิงบวกในถิ่นฐานบ้านเกิดของตน จากปัจจัยดังกล่าวผู้วิจัยนำมาเป็นเครื่องมือตรวจสอบการอนุรักษ์ภาษามลายูถิ่นปาตานีของชุมชนมลายูแกัวนิมิตร จังหวัดปทุมธานี รวมถึงแนวคิดทฤษฎีของ Fishman (1972) ว่าด้วยคุณสมบัติทัศนคติของผู้คนที่ติดต่อภาษา ในทางบวกหรือทางลบนั้น ซึ่งขึ้นอยู่กับคุณสมบัติ 4 ประการ ได้แก่ 1) ความมีมาตรฐาน 2) ความเป็นเอกเทศ 3) ความมี

ประวัติและ 4) ความมีพลัง เพื่อใช้สำหรับการประเมิน ทักษะติดต่อภาษามลายูถิ่นปาตานีของผู้ถูกสัมภาษณ์

ผลการศึกษา

แม้ว่าชาวมลายูจะอยู่ท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสังคมไทย แต่ชาวมลายูเหล่านั้นถือเป็นกลุ่มที่มีความเข้มแข็งในความเป็นมลายูค่อนข้างสูง เนื่องจากชาวมลายูยังคงให้ความสำคัญต่ออัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนเอง เพื่อไม่ต้องการให้ตนเองในฐานะชนกลุ่มน้อยถูกกลืนหายไปกับสังคมของชนกลุ่มใหญ่ จึงเห็นได้ว่าชาวมลายูยังมีการอนุรักษ์ภาษามลายูได้เป็นอย่างดี โดยเกิดจากความร่วมมือจากทุกสถาบันทางสังคมซึ่งเริ่มจากสถาบันครอบครัว คือ ชาวมลายูพยายามผลักดันให้ลูกหลานของตนเองและคนรุ่นต่อ ๆ ไปยังคงอนุรักษ์ภาษามลายูและสืบทอดวัฒนธรรมมลายูต่อไป นอกจากสถาบันครอบครัวแล้วยังมีสถาบันศาสนา คือ มัสยิด ที่เป็นจุดเริ่มต้นของการเรียนการสอนภาษามลายู และสุดท้ายสถาบันการศึกษา คือ โรงเรียน ไม่ว่าจะเป็นโรงเรียนสามัญที่สอดแทรกวิชาศาสนา หรือโรงเรียนแยกที่สอนภาษามลายูสำหรับการศึกษา “การอนุรักษ์ภาษามลายู ถิ่นปาตานีของชุมชนแกัวนิมิตร อำเภอลพบุรี จังหวัดปทุมธานี” ได้แสดงให้เห็นถึงการที่ชาวมลายูมีการนำภาษามลายูไปใช้ในส่วนหนึ่งของชีวิต แต่ไม่อาจคาดหวังว่าชาวมลายูจะนำไปใช้ในทุกท่วงทำนองของวิถีชีวิต เนื่องด้วยบริบทที่ชาวมลายูขณะนี้อยู่ในสภาวะ “คนพลัดถิ่น” และ “ชนกลุ่มน้อย” ซึ่งทั้งสองสภาวะก็สะท้อนให้เห็นถึงการอยู่ภายใต้สังคมเดิมและสังคมอื่นอย่างไรก็ตามชาวมลายูยังแสดงถึงความเข้มแข็งของภาษามลายูได้เป็นอย่างดี จากการตรวจสอบผ่านปัจจัยทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา 8 ประการ ตามข้อเสนอของ Janet Holmes ว่าด้วยการธำรงรักษาของชุมชน ซึ่งสามารถสรุปผล

การวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ตามลำดับดังต่อไปนี้
สถานการณ์การใช้ภาษามลายูถิ่นปาตานีของชาวมลายูในชุมชนแก้วนิมิตร อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

จากข้อมูลภาคสนามที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตการณ์ และการอยู่อาศัยร่วมในชุมชนแก้วนิมิตร ซึ่งถือเป็นข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์และตรวจสอบโดยอิงจากแนวคิดทฤษฎีการธำรงรักษาภาษา (Language Maintenance) ของ Holmes (1993) ว่าด้วยปัจจัยที่สนับสนุนต่อการธำรงรักษาภาษาไว้ 8 ประการ ผู้วิจัยได้ตรวจสอบตามแนวคิดทฤษฎีเพื่อแสดงให้เห็นถึงสถานการณ์การใช้ภาษามลายูของชุมชนมลายูชุมชนแก้วนิมิตร อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ซึ่งพบว่าชาวมลายูที่อาศัยอยู่ในชุมชนแก้วนิมิตร อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี มีลักษณะส่วนใหญ่ตรงกับแนวคิดทฤษฎีของ Janet Holmes ได้ว่า (1) การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของผู้คนในชุมชนพบว่า การที่ชาวมลายูเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวันสำคัญทางศาสนา เช่น วันอีดิลฟิตรี วันอีดิลอัฎฮา หรือ กิจกรรมที่จัดขึ้นในชุมชน เช่น งานประจำปีของแต่ละมัสยิดในชุมชน ซึ่งเป็นส่วนที่ทำให้ชาวมลายูได้พบปะพูดคุยกัน ส่วนใหญ่ก็จะใช้ภาษามลายูเพื่อแสดงความเป็นกันเองระหว่างการพูดคุยกันในกิจกรรมนั้น ๆ (2) ภายในครัวเรือนของชาวมลายูในชุมชนแก้วนิมิตรยังคงใช้ภาษามลายูในการสื่อสาร โดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุและวัยกลางคนที่คุ้นชินกับภาษาดังกล่าว อย่างไรก็ตาม ในกลุ่มเยาวชน แม้จะฟังเข้าใจภาษามลายูแต่กลับไม่ค่อยได้ตอบด้วยภาษานี้ ปรากฏการณ์ดังกล่าวเกิดจากอิทธิพลของภาษาไทยซึ่งเป็นภาษาหลักในระบบการศึกษาและสื่อสมัยใหม่ส่งผลให้เยาวชนคุ้นเคยกับภาษาไทยมากกว่า นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยด้านความมั่นใจ ความเขินอาย

และความต้องการกลมกลืนกับเพื่อนนอกชุมชนที่ไม่ใช้ภาษามลายู จึงทำให้เกิดแนวโน้มของการลดการใช้ภาษามลายูในกลุ่มเยาวชน แม้จะยังคงฟังและเข้าใจได้เป็นอย่างดี (3) ทักษะการฟังที่ดีต่อภาษาของตนเองและการให้คุณค่าที่ดีแก่ชาติพันธุ์ของตนเองพบว่า ชาวมลายูมีทั้งทัศนคติที่ดีต่อภาษามลายูและมอบคุณค่าที่ดีแก่ชาติพันธุ์ชาวมลายูด้วยตัวเองว่าด้วยการแสดงให้เห็นถึงการใช้ภาษามลายูและการเล่าเรียนภาษามลายู แม้ว่าจะอยู่ท่ามกลางสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการให้คุณค่าที่ดีแก่ชาติพันธุ์ชาวมลายูมีการช่วยเหลือชาวมลายูด้วยตนเองเป็นอย่างดี เห็นได้จากการสอนภาษามลายูของคนในชุมชน อีกทั้งยังคอยปลูกฝังแต่สิ่งดี ๆ ให้กับชาวมลายูอีกด้วย (4) การที่ผู้พูดภาษาเดียวกันอาศัยอยู่ในบริเวณที่ติดกันพบว่าชาวมลายูมีการสร้างบ้านเรือนอยู่ในระแวกใกล้เคียงกัน เมื่อชาวมลายูอาศัยอยู่ในบริเวณที่ติดกันจึงเป็นสิ่งที่แน่นอนได้ว่าชาวมลายูจะสื่อสารพูดคุยด้วยภาษามลายูระหว่างกัน เพื่อต้องแสดงถึงความเป็นกันเอง การไม่ถือตัวกัน และไม่จำเป็นต้องมีความเป็นทางการ (5) การไม่แต่งงานข้ามกลุ่มชาติพันธุ์พบว่า ชาวมลายูจะไม่ค่อยมีการแต่งงานข้ามกลุ่มชาติพันธุ์ส่วนหนึ่งอาจมีผลเกี่ยวกับการนับถือศาสนา (6) การสนับสนุนภาษาที่ใช้ในชุมชนจากโรงเรียน พบว่าหากเป็นภาษาที่ใช้ในชุมชน คือ ภาษามลายู มีการพูดคุยกันในช่วงที่ไม่มีการเรียนการสอนซึ่งหากเป็นการเรียนการสอนในห้องเรียนของโรงเรียนสามัญทั่วไปจะใช้ภาษาไทยเป็นหลักและมีโรงเรียนแยกที่คอยสอนภาษามลายูและสอนศาสนาให้กับคนในชุมชน (7) ภาษาที่ใช้ในศาสนาหรือพิธีกรรมพบว่า ศาสนาอิสลามต้องควบคู่กับภาษาอาหรับและภาษามลายูอย่างปฏิเสธไม่ได้ (8) มุมมองเชิงบวกในถิ่นฐานบ้านเกิดของตน พบว่า ชาวมลายูในชุมชนแก้วนิมิตรมีทัศนคติที่ดีต่อถิ่นฐานของตนเอง โดยเฉพาะในด้านภาษา วิถีชีวิต และศาสนา เนื่องจากชุมชน

แห่งนี้ยังคงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของความเป็นมลายูไว้ได้อย่างเข้มแข็ง ทั้งการใช้ภาษามลายูในชีวิตประจำวัน การอยู่อาศัยร่วมกันในเครือญาติ และการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาในมัสยิดซึ่งเป็นศูนย์รวมของชุมชน สิ่งเหล่านี้ทำให้สมาชิกในชุมชนรู้สึกผูกพันและภาคภูมิใจกับรากเหง้าของตนเอง อีกทั้งยังมองเห็นคุณค่าในการส่งต่ออัตลักษณ์เหล่านี้สู่คนรุ่นหลัง จึงเกิดเป็นมุมมองเชิงบวกที่มีต่อชุมชนของตนในฐานะพื้นที่ที่หล่อหลอมและธำรงความเป็นมลายูไว้ได้อย่างมั่นคงท่ามกลางสังคมที่เปลี่ยนแปลงแนวทางการอนุรักษ์ภาษามลายูถิ่นปาตานีของชุมชนแก้วนมิตรอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

2.1 การอนุรักษ์ผ่านความเป็นอยู่วิถีชีวิต และวัฒนธรรมของชาวมลายู

จากข้อมูลภาคสนามที่ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมผ่านการสังเกตการณ์และสัมภาษณ์เชิงลึกกับชาวมลายูในชุมชนแก้วนมิตร พบว่า วิถีชีวิตของคนในชุมชนมีลักษณะคล้ายคลึงกับชาวมลายูในพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินกิจวัตรประจำวัน การนับถือศาสนาอิสลาม หรือการประกอบพิธีกรรมตามหลักศาสนา ซึ่งมีสยิดยังคงทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของชุมชนในการรวมตัวกันทำกิจกรรมศาสนาและกิจกรรมสาธารณะต่าง ๆ

สำหรับด้านที่อยู่อาศัย ชาวมลายูในชุมชนมักสร้างบ้านเรือนอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกัน โดยเฉพาะกลุ่มที่เป็นเครือญาติสายเลือดเดียวกัน มักจะตั้งบ้านติดกันหรืออยู่ในละแวกใกล้เคียงแม้จะแยกครอบครัวใหม่แล้วก็ตาม ลักษณะของการรวมกลุ่มทางกายภาพนี้ส่งผลให้เกิดการปฏิสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง ซึ่งช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งทางภาษา ศาสนา และวัฒนธรรมให้ดำรงอยู่ในชีวิตประจำวันของชาวชุมชนได้อย่างมั่นคง

นอกจากนี้ การอยู่อาศัยร่วมกันในบริบทของเครือญาติยังช่วยเสริมสร้างความรู้สึกผูกพัน ความร่วมมือ และจิตสำนึกในชาติพันธุ์ของตนเอง ชาวมลายูในชุมชนจึงมีทัศนคติที่ดีต่ออัตลักษณ์ของตน และแสดงออกผ่านความพยายามในการรักษาภาษามลายู วัฒนธรรมประเพณี ตลอดจนการปฏิบัติตามหลักศาสนาอิสลามอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ความเป็นมลายูสามารถดำรงอยู่ได้อย่างต่อเนื่องแม้อยู่ในบริบทของสังคมพหุวัฒนธรรม

2.2 การอนุรักษ์ผ่านการเรียนการสอนภาษามลายู

ในอดีตหากต้องการศึกษาภาษามลายูคนส่วนใหญ่มักจะส่งลูกหลานของตนเองไปเรียน ที่ปอเนาะทางภาคใต้เพื่อให้ลูกหลานของตนได้รับความรู้และอยู่ในลู่ทางของศาสนาอิสลาม เนื่องจากการเรียนการสอนของสถาบันปอเนาะจะเน้นเรียนกับพื้นเพื่อสอนให้เด็กรู้จักถ่อมตน ไม่แบ่งชั้นสูง ชั้นต่ำ การเรียนโดยหลักคำสอนของศาสดา คือเป็นการเรียนไปตลอดชีวิต เริ่มตั้งแต่คลอดจากท้องแม่จนถึงสิ้นชีวิต โดยยึดหลัก 3 ประการ คือ ต้องศึกษาหาความรู้ ต้องนั่งฟังคนที่ให้ความรู้ หากไม่มี โอกาสเรียน และการสอนผู้อื่น กิจกรรมการเรียนในแต่ละวันจะเริ่มตั้งแต่เวลา 04.00 น. เพื่อสวดมนต์ขอพรจากพระเจ้า มีละหมาด 5 เวลา ฝึกวิชาชีพ และเรียนจนถึงเวลา 22.00 - 24.00 น. ก็จะพักผ่อน ผู้ที่เรียนปอเนาะเป็นหลัก หลังจบการศึกษาจะเป็นผู้เชี่ยวชาญศาสนาได้รับความนับถือจากชุมชนและ เป็นผู้ดำเนินการประกอบพิธีทางศาสนาหรือ “อิหม่าม” ซึ่งมีการฝึกในการเผยแพร่ศาสนาต่อไปด้วยการเปิดสถาบันปอเนาะและผันตัวเองไปเป็นครูผู้สอน โดยครูผู้สอนจะเป็นผู้พิจารณาว่าผู้เรียนมีความเชี่ยวชาญ มีความเข้าใจในแก่นแท้ของศาสนาอย่างแท้จริง จนสามารถไปเผยแพร่ต่อไปได้

ในวิถีชีวิตของชาวมลายูจะใช้ภาษามลายูถิ่นปาตานีในการพูดคุยสื่อสาร เมื่อเยาวชนถึงคราวที่จะต้องเข้ารับการศึกษาทางโรงเรียนภาครัฐแล้ว จะมี 2 ทางเลือกคือ โรงเรียนแขก (โรงเรียนที่ใช้ภาษามลายูในการสอนเป็นหลัก) และโรงเรียนสามัญทั่วไป (โรงเรียนที่สอนวิชาการและศาสนาควบคู่กันไป) อาทิ โรงเรียนทำอิฐศึกษา โรงเรียนธรรมอิสลาม โดยส่วนใหญ่ผู้ปกครองจะส่งลูกหลานเข้ารับการศึกษาที่โรงเรียนสามัญทั่วไป เพราะยังเห็นถึงความสำคัญของการเรียน ความรู้ด้านวิชาการ ในปัจจุบันการเรียนวิชาการถือเป็นเรื่องสำคัญการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยทำให้ผู้คนต้องไขว่คว้าหาความรู้เพื่อมาประกอบอาชีพเลี้ยงดูตนเองและครอบครัว แต่อย่างไรก็ไม่ได้ละเลย การเรียนภาษามลายู หากครอบครัวไหนที่ไม่ได้ให้ลูกหลานเรียนที่โรงเรียนที่สอนภาษามลายูเป็นหลัก ก็ส่งลูกหลานเรียนโรงเรียนแขกในช่วงเย็นที่มีสยิดในชุมชน

โรงเรียนสอนภาษามลายู หรือที่ส่วนใหญ่รู้จักกันกันว่า “โรงเรียนแขก” เริ่มต้นจากการที่คนในชุมชนนับถือศาสนาอิสลาม จึงทำให้ศาสนาเป็นส่วนสำคัญในการดำรงชีวิต ดังนั้นสถานที่ในการประกอบศาสนกิจตามหลักศาสนาก็เป็นส่วนสำคัญ “มัสยิด” ถือเป็นศูนย์กลางในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจของผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งเมื่อชาวมลายูมีการพลัดถิ่นมาจากบ้านเกิดของตนเองและมาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่ชุมชนคลองหนึ่ง จึงเกิดเป็นชุมชนมลายูขึ้น คลองหนึ่งมีมัสยิดหลายแห่งแต่อยู่ในบริเวณไม่ห่างกันมากนัก ซึ่งสาเหตุที่ต้องมีมัสยิดหลายแห่งมาจากการเติบโตของประชากรในพื้นที่ที่เพิ่มมากขึ้น หากมีมัสยิดแค่แห่งเดียวจะไม่สามารถรองรับการเข้ามาประกอบศาสนกิจของคนในชุมชนได้ทั้งหมด จึงมีการร่วมมือกันปรับปรุงและบูรณะกันหลายครั้ง ต่อมาคนในชุมชนเล็งเห็นว่าควรจะมีการเรียน

การสอนภาษามลายูเนื่องจากการพลัดถิ่นมาอาศัยอยู่ในสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม หากไม่ให้ความสำคัญกับการเรียนภาษาของตนเองอาจถูกกลืนกลายภาษาได้

โดยโรงเรียนสอนภาษามลายูในชุมชนจะมีการเรียนการสอนที่มีสยิด มีการใช้มัสยิดเป็นพื้นที่สาธารณะสำหรับการเรียนการสอนของคนในชุมชน สำหรับการเรียนการสอนของแต่ละมัสยิดจะมีเวลาที่แตกต่างกัน โดยวันจันทร์ถึงวันศุกร์จะเริ่มเรียนช่วงประมาณ 16.00 น. ถึง 18.00 น. และวันเสาร์จะเริ่มเรียนประมาณ 08.00 น. ถึง 15.00 น. ทั้งนี้ แต่ละโรงเรียนจะใช้เวลาการเรียนการสอนที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับความสะดวกของผู้สอนและการตกลงกันของคนในชุมชน การเรียนการสอนของโรงเรียนแขกไม่ใช่การเรียนภาคบังคับเหมือนกับโรงเรียนของภาครัฐ การเข้ามาเรียนจะขึ้นอยู่กับความสมัครใจของผู้เรียน ซึ่งในโรงเรียนแขกจะแบ่งการเรียนการสอนแต่ละช่วง ชั้นทั้งนี้ไม่ได้หมายถึงตามช่วงอายุ เพราะคนที่เริ่มเข้ามาเรียนจะต้องเริ่มเรียนตั้งแต่ในชั้นแรกต้องเรียนตั้งแต่พื้นฐานจึงจะสามารถไปต่อในระดับชั้นต่อไปได้ในช่วงแรกการเรียนการสอนของโรงเรียนไม่ได้มีการจัดกระบวนการสอนอย่างเป็นระบบมากนัก เป็นเพียงการนั่งเรียนในมัสยิด แต่ภายหลังมีการนำหลักสูตรของสมาคมคุรุสัมพันธ์อิสลามแห่งประเทศไทยมาใช้ประกอบการสอนจึงทำให้เกิดการพัฒนาและมีมาตรฐานมากขึ้น เนื่องจากหลักสูตรของสมาคมเป็นหลักสูตรที่สามารถวัดคุณภาพของผู้เรียนได้อย่างชัดเจนจากการสอบวัดผลในแต่ละปีการศึกษา หากนักเรียนมีความรู้ความเข้าใจก็จะสามารถสอบผ่านไปจนสำเร็จการศึกษาได้ คนในชุมชนยังให้ความสำคัญกับการเรียนการสอน ซึ่งจะเห็นได้ว่าเยาวชนชาวมลายูในชุมชนแก้วนิมิตร อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี จะให้ความสำคัญกับการเรียนรู้อาษามาก จากที่กล่าวไปข้างต้นครู

ผู้สอนภาษามลายูได้กล่าวว่า การศึกษาภาษามลายูยังคงได้รับความสนใจจากชาวมลายูเป็นจำนวนมาก ยิ่งในปัจจุบันที่ชาวมลายูในชุมชนมีความต้องการที่จะอนุรักษ์ภาษาไว้ให้คนรุ่นหลังได้ตระหนักถึงความสำคัญในการเรียนรู้และเกิดการสืบสานจากคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง จึงเป็นที่มาของการเรียนการสอนภาษามลายูที่ดำรงมาจนถึงปัจจุบัน

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาการอนุรักษ์ภาษามลายูถิ่นปาตานีของชุมชนแคว้นนิมิตร อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ผ่านการวิเคราะห์จากปัจจัยทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาที่มีผลต่อการอนุรักษ์ภาษาภายในชุมชน ว่าด้วยแนวคิดทฤษฎีของ Holmes (1993) เสนอให้มีการตรวจสอบปัจจัยที่มีผลต่อการธำรงรักษาภาษาของชุมชน Language Maintenance มาใช้ในการตรวจสอบการธำรงรักษาภาษามลายูเพื่อแสดงให้เห็นถึงสถานการณ์การใช้ภาษามลายูถิ่นปาตานีในปัจจุบันของ ชุมชนแคว้นนิมิตร อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ท่ามกลางสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งการศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าชาวมลายูสามารถธำรงรักษาภาษาของชุมชน คือ ภาษามลายู ผ่านการตรวจสอบ ทั้ง 8 ประการ ได้แก่ (1) การมีปฏิสัมพันธ์กันในสังคมระหว่างผู้คนในชุมชน (2) ภาษาที่ใช้ในครัวเรือน (3) ทักษะที่ดีต่อภาษาของตนและการให้คุณค่าที่ดีแก่ชาติพันธุ์ของตน (4) การที่ผู้พูดภาษาเดียวกัน สร้างบ้านอยู่ในบริเวณติดกัน (5) การไม่แต่งงานข้ามกลุ่มชาติพันธุ์ (6) การสนับสนุนภาษาที่ใช้ใน ชุมชนจากโรงเรียน (7) ภาษาที่ใช้ในศาสนาหรือพิธีกรรมต่าง ๆ และ (8) มุมมองเชิงบวกในถิ่นฐานบ้านเกิดของตน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการธำรงรักษาภาษามลายู ดังนี้

1. การมีปฏิสัมพันธ์กันในสังคมระหว่างผู้คนในชุมชน พบว่าชาวมลายูได้ใช้พื้นที่ของมัสยิดสำหรับการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน โดยเฉพาะจัดทำกิจกรรมต่าง ๆ ภายในมัสยิด ชาวมลายูจะรวมตัวกันเพื่อมาร่วมกันทำกิจกรรมด้วยกัน พยายามสร้างความเข้มแข็งของอัตลักษณ์ความเป็นมลายู แม้ว่าตนเองจะเป็นชนกลุ่มน้อยก็ตาม สำหรับกิจกรรมที่ชาวมลายูร่วมมือกันจัดขึ้นในทุก ๆ ปี เช่น งานประจำปี หรือ งานน้ำชาการกุศล เป็นสิ่งหนึ่งที่ทำให้ชาวมลายูอยู่ร่วมกันและมีการพูดคุยสื่อสาร ระหว่างกันตลอดแม้ว่าจะมีการสื่อสารด้วยภาษามลายูผสมกับภาษาไทย แต่ก็ใช้ภาษามลายูมากกว่า เนื่องจากส่วนใหญ่เป็นคนในพื้นที่ดั้งเดิม สิ่งเหล่านี้ล้วนนำไปสู่การอนุรักษ์ภาษามลายูในรูปแบบหนึ่ง ซึ่งผลลัพธ์ก็สามารถเห็นได้ในสังคมปัจจุบันที่ชาวมลายูมีการพูดภาษามลายูภายในชุมชนของตนเอง ดังนั้นการมีปฏิสัมพันธ์ในสังคมนระหว่างผู้คนในชุมชนเป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริมการ ธำรงรักษาภาษามลายู เนื่องจากระหว่างกิจกรรมต่าง ๆ ได้มีการพูดคุยภาษามลายูระหว่างกัน มากกว่าภาษาไทยซึ่งแสดงให้เห็นว่าคนในชุมชนก็ไม่ได้ทอดทิ้งภาษาดั้งเดิมของตนเอง ยังคงใช้ภาษา ของตนเองในการสื่อสารกันอยู่เพื่อไม่ให้ภาษามลายูถูกกลืนเลือน นอกจากนี้การที่ชาวมลายูแต่ละ ครอบครัวมีการใช้ภาษามลายูระหว่างกันสำหรับการร่วมทำกิจกรรมในวันสำคัญระหว่างกันก็เป็นการ ส่งเสริมให้การธำรงภาษามลายูให้คงอยู่ต่อ

2. ภาษาที่ใช้ในครัวเรือน พบว่าชาวมลายูมีการใช้ภาษามลายูภายในครัวเรือน ว่าด้วยการส่งสอนลูกหลานให้รู้จักและคุ้นเคยกับภาษามลายู รวมถึงการดำเนินชีวิตทั่วไปจากการสำรวจในแง่ของการใช้ภาษาของประชากรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะใช้ภาษามลายูถิ่นปาตานีและรองลงมา มีการเลือกใช้ทั้งภาษามลายูถิ่นปาตานีและภาษาไทยควบคู่กัน และมีน้อยมากที่ใช้ภาษาไทยเพียง

อย่างเดี่ยวซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งของระบบครอบครัวที่เลือกใช้ภาษามลายูถิ่นปาตานีในการสื่อสารกัน เนื่องจากชาวมลายูในชุมชนไม่ต้องการให้ภาษาของตนเองหายไปหรือสูญหายไป แต่ในบางครอบครัวก็พบว่าพ่อแม่เลือกที่จะสื่อสารภาษามลายูถิ่นปาตานีและภาษาไทยควบคู่กันกับลูกแทนเพื่อไม่อยากจะให้ลูกของตนต้องเจอปัญหาการพูดภาษาไทยไม่ได้เมื่อออกจากชุมชนหรือไปศึกษาภายในโรงเรียนที่ใช้ภาษาไทยเป็นหลักในการสอน

3. ทศนคติที่ดีต่อภาษาและการให้คุณค่าที่ดีแก่ชาติพันธุ์ของตน พบว่าชาวมลายูมีทศนคติที่ดีต่อภาษามลายูเห็นได้จากการที่ชาวมลายูเข้ามาเรียนในโรงเรียนสอนภาษามลายู เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในภาษามลายูเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากเกรงว่าในอนาคตข้างหน้าชาวมลายูรุ่นใหม่อาจไม่มีการพูดคุยด้วยภาษานี้แล้ว สำหรับการให้คุณค่าที่ดีแก่ชาติพันธุ์ของตนเองเห็นได้จากการที่ชาวมลายูภูมิใจในภาษามลายูที่มีความเป็นอัตลักษณ์ท่ามกลางสังคมที่มีความหลากหลาย ชาวมลายูเห็นประโยชน์ของการเรียนการสอนภาษามลายูที่เป็นภาษาของชาติพันธุ์ตนเองจึงควรให้คุณค่าแก่การอนุรักษ์ไว้เพื่อแสดงความเป็นมลายูได้อย่างชัดเจน

4. การที่ผู้พูดภาษาเดียวกันสร้างบ้านอยู่ในบริเวณติดกัน พบว่าชาวมลายูมีการสร้างบ้านเรือนในบริเวณเดียวกันและสร้างอยู่ใกล้มีสยิดเพื่อแสดงให้เห็นถึงความเป็นอัตลักษณ์ของชาวมลายู ก็คือการนับถือศาสนาอิสลาม ด้วยการที่อยู่บริเวณเดียวกันส่งผลให้การสื่อสารเป็นการพูดคุยด้วยภาษามลายูเป็นหลัก ส่วนมากการคุยด้วยภาษามลายูเป็นหลักจะพบในกลุ่มคนที่มียาฮ์และเป็นคนดั้งเดิมในพื้นที่ แต่หากเป็นคนรุ่นใหม่ก็จะใช้ภาษามลายูร่วมกับภาษาไทย การรักษ้อัตลักษณ์ของความเป็นมลายูนั้นแสดงให้เห็นถึงความสนิทสนมและความเป็นกันเองของผู้คนในชุมชนเดียวกัน

รวมถึงสื่อให้เห็นถึงความเป็นกลุ่มก้อนเดียวกันของชาวมลายูว่าพื้นที่แห่งนี้เป็นที่ของชาวมลายู

5. การไม่แต่งงานข้ามกลุ่มชาติพันธุ์ พบว่าชาวมลายูส่วนใหญ่จะไม่ค่อยมีการแต่งงานข้ามกลุ่มชาติพันธุ์ เนื่องจากมีผลต่อการนับถือศาสนา จึงทำให้ชาวมลายูส่วนใหญ่จะแต่งงานกับชาวมลายูหรือชาวมุสลิมกันเองเสียมากกว่า อาจเป็นผลมาจากบริบทสังคมของชาวมลายูที่พยายามปลูกฝังความสำคัญของศาสนาอิสลามและความเป็นมลายู ซึ่งชาวมลายูก็ได้รับการซึมซับสิ่งเหล่านี้มาจากรุ่นสู่รุ่น แม้จะมีบางส่วนที่แต่งงานข้ามชาติพันธุ์และข้ามศาสนาแต่ก็ไม่ได้ส่งผลกระทบเชิงลบแต่อย่างใด หากยอมรับและปรับตัวที่จะเข้ามาในสังคมของชาวมุสลิมอย่างถูกต้อง

6. การสนับสนุนภาษาที่ใช้ในชุมชนจากโรงเรียน พบว่าโรงเรียนสอนสามัญทั่วไปไม่ได้มีการสอนในวิชาภาษามลายูแต่มีกิจกรรมที่คอยสอดแทรกคำศัพท์มลายูไว้ให้เด็ก รวมถึงกิจกรรมที่ใช้ภาษามลายู แต่หากเป็นโรงเรียนแขกจะมุ่งเน้นไปที่การเรียนการสอนภาษามลายู ภาษาอาหรับร่วมกับการเรียนการสอนพหุวัฒนธรรม ซึ่งมีหลักสูตรการสอนมาจากสมาคมคุรุสัมพันธ์อิสลามแห่งประเทศไทย มีการวัดระดับผลการศึกษาที่ชัดเจน ซึ่งแต่ละโรงเรียนใช้หลักสูตรเดียวกันในการสอนอาจมีความต่างที่ รูปแบบในการเรียนการสอนและเวลาในการเรียนการสอนเท่านั้น อาจกล่าวได้ว่าการที่ชุมชนยังเห็นถึงความสำคัญของการจัดตั้งโรงเรียนในการสอนภาษามลายูก็เป็นสิ่งหนึ่งที่ช่วยกันอนุรักษ์ภาษา แต่อีกสิ่งที่สำคัญไม่แพ้กันคือคนในชุมชนไม่ว่าจะเป็นคนเด็กหรือผู้ใหญ่ก็ยังมีความสนใจที่จะมาเรียนเพื่อร่วมกันอนุรักษ์และนำสิ่งที่ได้เรียนมาใช้ในชีวิตประจำวัน

7. ภาษาที่ใช้ในศาสนาหรือพิธีกรรมต่าง ๆ พบว่าคนในชุมชนมีการใช้ภาษามลายูเป็นหลักและใช้ควบคู่ไปกับภาษาไทย เนื่องจากในปัจจุบัน

สังคมใช้ภาษาไทยในการสื่อสารจึงต้องใช้ร่วมกัน แต่ขึ้นอยู่กับสถานการณ์และคู่สนทนาว่ากำลังพูดคุยกับใคร แต่หากประกอบพิธีกรรมทางศาสนาจะใช้ทั้งภาษามลายู ภาษาอาหรับ และภาษาไทยควบคู่กันไปตามสถานการณ์ต่าง ๆ รวมถึง คัมภีร์ที่ใช้ในการศึกษาการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ในอดีตอาจมีเพียงแค่ภาษามลายูและภาษา อาหรับเท่านั้น แต่ในปัจจุบันมีการแปรเป็นภาษาไทยเพื่อให้เข้าใจต่อความเข้าใจและแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยแต่ไม่ละเลยความดั้งเดิมและยังคงรักษาไว้

8. มุมมองเชิงบวกในถิ่นฐานบ้านเกิดของตนพบว่าชาวมลายูยังมีมุมมองเชิงบวกต่อถิ่นฐานบ้านเกิดของตนเอง มีความเป็นอยู่ วิถีชีวิต และวัฒนธรรมแบบมลายู ยังคงธำรงความดั้งเดิมอยู่แม้บางอย่างจะถูกปรับเปลี่ยนบ้างตามยุคสมัยที่มีความเปลี่ยนแปลงไปแต่ก็ยังมีความเป็นมลายูแม้ว่าจะอยู่ในสังคมที่มีชาติพันธุ์อื่นเป็นส่วนใหญ่ก็ตาม

อย่างไรก็ตามจากแนวคิดทฤษฎีของ Janet Holmes เสนอให้มีการตรวจสอบปัจจัยที่มีผลต่อการธำรงรักษาภาษาของชุมชน Language Maintenance มาใช้ในการตรวจสอบการธำรงรักษาภาษามลายูของเพื่อแสดงให้เห็นถึงสถานการณ์การใช้ภาษามลายูถิ่นปาตานีในปัจจุบันของชุมชนแคว้นมิดร อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี อาจมีบางมุมมองที่มีความแตกต่างไปจากแนวคิดดังกล่าว อาทิ การ สนับสนุนภาษาที่ใช้ในชุมชนจากโรงเรียน เนื่องจากในโรงเรียนสามัญไม่ได้มีการสนับสนุนการใช้ภาษามลายู การเรียนการสอนในความรู้ทางวิชาการจะใช้ภาษาไทยเป็นหลักทำให้เด็กส่วนใหญ่มักซึมซับภาษาไทยมากกว่าภาษามลายู แม้ว่าในชุมชนและในครอบครัวจะสื่อสารกันด้วยภาษามลายูแต่เด็กส่วนใหญ่มักจะฟังเข้าใจแต่ไม่ตอบโต้ด้วยภาษามลายู ด้วยเหตุนี้ในชุมชนจึงต้องร่วมมือกันที่จะ

อนุรักษ์ภาษามลายูให้คนรุ่นหลังเห็นถึงความสำคัญและเกิดการสืบสานไปยังรุ่นต่อ ๆ ไป ซึ่งผู้วิจัยได้ ศึกษาแนวทางการอนุรักษ์ภาษามลายูของชุมชนแคว้นมิดร อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ในชุมชนมีแนวทางในการส่งเสริมการอนุรักษ์ภาษามลายูโดยแบ่งเป็นการเรียนการสอนภาษามลายูและกิจกรรมที่สนับสนุนการใช้ภาษามลายูสำหรับการเรียนการสอนที่ได้นำภาษามลายูมาเข้าร่วมในการสอน คือ 1.การเรียนกิตาบายาวี เป็นการเรียนการสอนที่ใช้หนังสือหรือตำราทางศาสนาที่ถูกแปลมาจากภาษาอาหรับให้เป็นยาวีหรือเขียนกิตาบายาวีโดยตรง การเขียนจะถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ภาษาอาหรับ และได้สืบทอดความรู้ในการเขียนรุ่นต่อรุ่นจนถึงปัจจุบัน 2.การเรียนฟิรดูอิน เป็นการเรียนศาสนาที่สอนความรู้ทั่วไปตามหลักศาสนาทั้งทฤษฎีและปฏิบัติ ซึ่งในชุมชนมีการสอนฟิรดูอินทุกมัสยิดมีหลักสูตรที่สามารถวัดคุณภาพของการเรียนได้อย่างแท้จริง เนื่องจากวิถีชีวิตของชาวมลายูมีความเชื่อมโยงกับศาสนาอิสลาม การปฏิบัติตัวในชีวิตประจำวันจึงต้องมีหลักศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้อง ดังนั้นหากไม่มีการเรียนฟิรดูอินอาจทำให้คนรุ่นใหม่ลืมตัวและปฏิบัติตัวออกนอกกลุ่มทางศาสนา นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมที่คอยส่งเสริมการใช้ภาษามลายู ได้แก่ การขับร้องอนาซีด เนื่องจากการขับร้องอนาซีดเป็นกิจกรรมที่มีมาอย่างยาวนาน แต่ส่วนมากจะมีการขับร้องโดยเด็กที่เรียนโรงเรียนแขก เนื่องจากแต่ละมัสยิดมีการเรียนการสอนศาสนาและทุกครั้งที่มีการจัดงานประจำปีเด็ก ๆ ในโรงเรียนก็จะได้เข้าร่วมทำกิจกรรม กิจกรรมการขับร้องอนาซีดถือเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมการอนุรักษ์ภาษามลายูให้กับเด็กและคนในชุมชน เพราะเด็กที่ต้องขับร้องอนาซีดจะต้องฝึกอ่านให้ถูกต้องถึงจะร้องออกมาได้อย่างไพเราะ ซึ่งมีครูผู้สอนภาษามลายูคอยสอนและคอยฝึกซ้อมให้ ถึงแม้การขับร้องอนาซีดจะไม่ได้รับความหมายของเนื้อหาแต่ก็สามารถ

ช่วยให้ได้รู้จักการอ่านภาษามลายูและช่วยให้
เกิดความคุ้นชินกับภาษามลายูมากยิ่งขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งจากงานวิจัยนี้
ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากกองทุนวิจัยคณะ
ศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประจำปี
งบประมาณ 2566 สัญญาเลขที่ 7/2566 ผ่าน
คณะกรรมการจริยธรรมวิจัยในคน มธ. สาขา
สังคมศาสตร์ รหัสโครงการที่ 099/2566

เอกสารอ้างอิง

- Chaiwat, M. (2016). Reviewing the Siam-Malay relationship and the entry of the Malays in the central region of Thailand. *Rusamilae Journal*, 37(2).
- Cohen, R. (1996). Diaspora and the nation state. *International Affairs*, 72, 507-520.
- Fishman, J. A. (1972). *The sociology of language: An interdisciplinary social science approach to language in society*. Newbury House.
- Holmes, J. (1993). *Language maintenance and shift in three New Zealand speech communities*. Oxford University.
- Interview
- Adam, M. (2023, July 20). [Personal interview by C. Meesanthan at Masjid Kaewnimit].
- Pairot. (2023, July 20). [Personal interview by C. Meesanthan at Masjid Kaewnimit].
- Sarem, S. (2023, July 19). [Personal interview by C. Meesanthan at Masjid Kaewnimit].